

R.M. 55

312.922(438)

324

Zygmunt Glinka

TYLKO DO UŻYTKU WEWNĘTRZNEGO

Obraz orientacyjny
rozmieszczenia ludności rolniczej w Polsce
według podziału na powiaty .

Stan faktyczny 1946

Stan optymalny.

Nadwyżki i niedobory.

Główny Urząd Planowania
Przestrzennego

Warszawa
Styczeń 1947 r.

Objaśnienie.

Zadanie niniejszej pracy polega na wstępnym naświetle-
niu obecnego stanu przeludnienia i niedoludnienia agrarnego
w Polsce. Wykonanie jej oparte jest na ogół na opracowanym
ostatnio szkicu p.t. "Ocena nadwyżek i niedoborów ludności
rolniczej w Polsce w roku 1946" - wobec czego nie będziemy
tu opisywali wszelkich szczegółów zastosowanej metody; nato-
miast kilka uwag poświęcić należy różnicom w ujęciu zagadnie-
nia między obu opracowaniami.

"Ocena nadwyżek i niedoborów" określa stan faktyczny za-
ludnienia rolniczego Polski w terminie ostatniego spisu lud-
ności (14 - II - 1946) województwami według obecnie obowią-
zującego podziału administracyjnego - z dodatkowym podziałem
na tereny ziem dawnych i ziem odzyskanych; podaje też opti-
mum ludności rolniczej w identycznych ramach podziału prze-
strzennego, obliczone różnymi metodami, spośród których jed-
nak jedynie metoda autora niniejszego opracowania mogła być
zastosowana do ^w wszystkich bez reszty terenów obecnej Polski.
Optimum to oparte było zasadniczo na zróżnicowaniu walorów
glebowych - z tym, że inne czynniki, warunkujące zwiększenie
lub zmniejszenie obciążalności ludnościowej, uwzględnione zosta-
ły we wszystkich województwach jednolicie w postaci współ-
czynników, ustalonych w pracy p.t. "Ciężarność ludnościowa pol-
skich terenów wiejskich".

Obecne zestawienie, stanowiące pierwszą próbę rozpraco-
wania tegoż zagadnienia w skali powiatowej, ujawniło dodat-

kowe trudności, których opanowanie wymagało w pewnych punktach decyzji nowych, w poprzednim opracowaniu jeszcze nie aktualnych.

Jeśli chodzi o stronę faktyczną, t.j. ustalenie istniejącej w roku 1946 ilości ludności rolniczej w poszczególnych powiatach na podstawie opublikowanych w wynikach spisu cyfr ludności wiejskiej - należało przede wszystkim rozdzielić między odpowiednie powiaty te składniki ludnościowe, które, jako organicznie nie związane ze strukturą agrarną, uznane zostały w "Ocenie" za składniki obce. Dotyczyło to trzech województw, a mianowicie warszawskiego, wrocławskiego i katowickiego, dla których (w tejże kolejności) składniki te wynosiły odpowiednio 175.000, 115.000, i 860.000; z tej ostatniej cyfry przypadało: na Śląsk Górny (ziemie dawne) 515.000, zaś na Śląsk Opolski (ziemie odzyskane) 345.000.

Liczby powyższe, dotyczące składników obcych na wsi, rozdzielone zostały między poszczególne powiaty odnośnych regionów jak następuje:

<u>Woj.warszawskie</u>	pow. Garwolin	10.000
	" Grodzisk	10.000
	" Grójec	10.000
	" Miąsk	10.000
	" Radzymin	10.000
	" Warszawa	<u>125.000</u>
	Razem	175.000
<u>Woj.wrocławskie</u>	pow. Jelenia Góra	40.000
	" Kłodzko	35.000
	" Wałbrzych	<u>40.000</u>
	Razem	115.000

<u>Śląsk Górny</u>	pow. Będzin	60.000
	" Bielsko	15.000
	" Katowice	240.000
	" Pszozyna	50.000
	" Rybnik	100.000
	" Tarn.Góry	40.000
	" Zawiercie	10.000
	Razem	<u>515.000</u>

<u>Śląsk Opolski</u>	pow. Bytom	70.000
	" Dobrodzień	5.000
	" Gliwice	40.000
	" Głaboczyce	10.000
	" Kluczborek	10.000
	" Koźle	30.000
	" Nysa	10.000
	" Oleśno	15.000
	" Opole	65.000
	" Prądnik	25.000
	" Racibórz	30.000
	" Strzelce	35.000
	Razem	<u>345.000</u>

Eliminacja składników obcych w poszczególnych powiatach jest zadaniem trudnym do wykonania i nie może być przeprowadzona z nieomylną precyzją; jednakże nie ulega wątpliwości, iż szacunkowe, a więc niedo dokonane opanowanie tej trudności daje w wyniku obraz znacznie bliższy rzeczywistości, niż gdybyśmy omawianego tu momentu nie uwzględniali wcale. Przy ustalaniu odnośnych liczb szacunkowych braliśmy pod uwagę - jako czynnik kontrolny - udział procentowy ludności rolniczej w zaludnieniu ogólnym powiatów, stwierdzony przez statystyki przedwojenne. Poza omówionymi wyżej powiatami, w których cyfry ludności wiejskiej, ustalone przez spis, zostały zredukowane przed wyliczeniem na ich podstawie cyfr ludności rolniczej - analogiczne trudności zaszły również w kilku innych okolicach o skomplikowanej strukturze ludnościowej, a mianowicie w woj. krakowskim (pow. Bia-

za, Chrzanów) oraz kilku dalszych powiatach Śląska Dolnego (Bystrzyca, Kamieniągóra, Lubań, Złówek /; trudności te przezwyciężono przez dokonanie drobnych przesunięć regulujących, nie wprowadzających żadnych istotnych zmian do przyjętej metody i nie powodujących modyfikacji ogólnych sum wojewódzkich, jakie ustalone były w "Ocenie nadwyżek i niedoborów".

Przechodząc teraz do strony normatywnej, a więc do określenia optimum zaludnienia rolniczego dla wszystkich powiatów w Polsce - stwierdzamy przede wszystkim, iż w pracy niniejszej opieramy się na danych, opracowanych dla województw metodą własną autora - jako jedyną, pozwalającą na zastosowanie jednolitych kryteriów dla całego obszaru państwa. Gdy jednak w "Ocenie" wszelkie czynniki poza glebowym uwzględnione zostały globalnie, bez wprowadzenia zróżnicowań lokalnych - w niniejszym opracowaniu zróżnicowania te wprowadzono w najszerszej możliwie mierze, biorąc pod uwagę wszelkie uchwytnie odkształcenia związane z obecnie istniejącą strukturą osiedlenia. Silny wpływ na ustalenie pożądanej gęstości zaludnienia rolniczego poszczególnych powiatów miało tu zatem sąsiedztwo istniejących ośrodków życia miejskiego i przemysłowego; nie uwzględniono natomiast planowania nowych osiedli typu miejskiego i nowych centrów przemysłowych, które te momenty nie wyszły dotychczas poza sferę projektów płynnych.

"Ludnością rolniczą" w rozumieniu niniejszej pracy jest ten składnik demograficzny, któremu w "Chłonności ludnościowej polskich terenów wiejskich" nadaliśmy nazwę "ludności rolniczej właściwej"; składnik ten obejmuje wszystkich

tych pracowników (wraz z rodzinami), których zawód łączy się bezpośrednio z uprawą użytków rolnych w najszerszym znaczeniu tego słowa: mieści on więc w sobie gospodarzy samodzielnych, pracowników rolnych najemnych, a także ludność poświęcającą się np. ogrodnictwu - nie obejmuje zaś ludności tyjącej zasadniczo $\bar{z}$ pracy leśnej, gdyż zawód ten nie wiąże się ze strukturą agrarną, stanowiąc zagadnienie odrębne, dla którego normy ludnościowe wynikają z innych zgoła przesłanek, niż to się dzieje w rolnictwie. Podane w zestawieniach wskaźniki gęstościowe odnoszą się wszędzie do "gęstości specyficznej", mierzącej się ilością osób tyjących z rolnictwa na 1 km.² użytków rolnych.

W dążeniu do ustalenia najważniejszych norm gęstościowych dla poszczególnych powiatów oparto się na całym szeregu dostępnych danych, pozwalających na możliwie trafne określenie pożądanej rozpiętości cyfr lokalnych; przy ocenie zasadniczej podstawy, jaką stanowią dla zagadnienia tego wartości glebowe, posługiwano się między innymi klasyfikacją glebową powiatów dawnej Polski, podaną przez dr. Jahna w pracy jego p.t. "Pojemność ludnościowa obszarów rolniczych w Polsce", zestawieniem porównawczym najważniejszych rozmiarów gospodarstw jednorodzinnych, według tejże pracy, mapami glebowymi Niklaszewskiego i Mieczysławskiego i t.p. wobec tego, iż nowsze opracowanie gleboznawcze (dotyczy to mianowicie mapy glebowej Ziemi Odzyskanych Mieczysławskiego) oświetliły to zagadnienie nieco odmiennie, niż to miało miejsce w poprzednich pracach naszych - uznaliśmy za konieczne wprowadzenie pewnych przesunięć w stosunku do optimum ludnościowych niektórych terenów ziem odzyskanych, ustalonych prowizorycznie w "Ocenie nadwyżek i niedoborów". Dotyczy to pięciu

województw, a mianowicie olsztyńskiego i szczecińskiego (których chłonność rolnicza w porównaniu do cyfr "Oceny" została nieco obniżona), oraz białostockiego, gdańskiego i poznańskiego (których chłonność, przeciwnie, w pewnej mierze wzrosła). Przesunięcia te, wskazane celem utrzymania jednolitej miary przy ocenie glebowej sąsiadujących z sobą terenów - nie wpłynęły w niczym na obraz ogólny niedoborów i nadwyżek Ziemi Odzyskanych, traktowanych jako całość: wnioski ostateczne, dotyczące tych ziem, są w niniejszym opracowaniu i w "Ocenie" identyczne.

Drugim - obok glebowego - czynnikiem, wpływającym wydatnie na ustaloną dla poszczególnych powiatów chłonność rolniczą, stała się okoliczność sąsiedzowania pewnych terenów z intensywnymi skupieniami typu miejskiego, przemysłowego i górniczego, a także komunikacyjnego, turystycznego i uzdrowiskowego; moment ten oceniany indywidualnie, bez stosowania stałego szablonu, przyczynił się znacznie do zwiększenia amplitudy wahań przy określaniu gęstości właściwej dla poszczególnych powiatów. Jak daleko posunięte zostało zróżnicowanie wskazuje fakt, iż gdy w "Ocenie" optymalne gęstości wojewódzkie wahały się w granicach od 50,4 (Poznań) do 63,6 (Kraków) - w niniejszym "Obrazie orientacyjnym" optymalne gęstości powiatowe wahały się już - dla całej Polski w granicach od 31,5 (Wschowa) do 120,9 (Bielsko). Zamiast więc rozpiętości 26%-owej, przyjętej dla województw - obecny projekt osiąga dla powiatów rozpiętość 234%-ową.

W związku z układem tablic niniejszego zestawienia zaznaczyć należy, iż powierzchnia użytków rolnych poszczególnych

powiatów ustalona została zasadniczo na podstawie ostatnich powojennych danych G.U.S. Liczby te, na ogół nieco wyższe od cyfr znanych ze statystyki przedwojennej, zaokrąglono do 25 km^2 z tendencją raczej obniżającą. Cyfry, podane przez nas jako sumy wojewódzkie, zajmują miejsce pośrednie między cyframi przedwojennymi a obecnymi; lekkie obniżenie w stosunku do tych ostatnich uzasadnione jest chociażby okolicznością, iż statystyka G.U.S. obejmuje również użytki rolne w granicach powiatów grodzkich - które to tereny dla rozważań naszych znaczenia nie mają. W rubrykach ostatnich, obrazujących "Nadwyżki i niedobory" - kolumna trzecia ocenia obecnie istniejące nadwyżki lub niedobory procentowo w stosunku do ustalonego optimum.

W końcu niniejszej pracy podajemy zestawienie porównawcze optymalnej i faktycznej gęstości poszczególnych powiatów, uszeregowanych według województw.

Podkreślić wreszcie musimy, iż praca niniejsza może mieć jedynie wartość orientacyjną wobec tego, że z jednej strony dane statystyczne, którymi się posługowano, nie mogą być uznane za bezsporne, z drugiej zaś prace badawcze nad ustaleniem wszechstronnej charakterystyki terenu są jeszcze w toku. Jednakże wydaje się, iż wszelkie dalsze stadia zamierzonej pracy w pewnych fragmentach przyniosą zapewne wnioski odmienne od obecnych - to jednak zasadnicze linie nakreślonego tu obrazu nie ulegną prawdopodobnie poważniejszym zmianom.

Zestawienie ogólne.

Województwo	Pow. us. roln. km ²	Optimum rolnicze Stan 1946r.		Nadwyżki(+) i niedob.(-)			
		Ilość	gest.	Ilość	gest.	+	-
Warszawskie	20800	1051000	50.5	1340000	64.4	289000	+27.5
Łódzkie	14400	762000	52.9	1195000	83.0	433000	+56.8
Ziemiańskie	12200	761000	62.4	1150000	94.3	389000	+51.1
Lubelskie	19400	1191000	61.4	1345000	69.3	154000	+12.9
Białostockie	14300	730000	51.0	640000	44.8	90000	-12.3
Z.D.	12700	660000	52.0	615000	48.4	45000	- 6.8
Z.O.	1600	70000	43.8	25000	15.6	45000	-64.3
Olsztyńskie	12000	607000	50.6	210000	17.5	397000	-65.4
Gdańskie	7000	403000	57.6	305000	43.6	98000	-24.3
Z.D.	3500	190000	54.3	205000	58.6	15000	+ 7.9
Z.O.	3500	213000	60.9	100000	28.6	113000	-53.1
Bydgoskie	13700	719000	52.5	735000	53.6	16000	+ 2.2
Szczecińskie	18200	976000	53.6	500000	27.5	476000	-48.8
Poznańskie	26500	1360000	51.3	1305000	49.2	55000	- 4.0
Z.D.	20900	1140000	54.5	1165000	55.7	25000	+ 2.2
Z.O.	5600	220000	39.3	140000	25.0	80000	-36.4
Koźławskie	15500	879000	56.7	905000	58.4	26000	+ 3.0
Łowickie	9300	545000	58.6	735000	79.0	190000	+34.9
Z.D.	3200	230000	71.9	405000	126.6	175000	+76.1
Z.O.	6100	315000	51.6	330000	54.1	15000	+ 4.8
Krakowskie	10700	680000	63.6	1310000	122.4	630000	+92.6
Kielczowskie	12100	766000	63.3	1105000	91.3	339000	+44.3
Polska	206100	11430000	55.5	12780000	62.0	1350000	+11.8
Z.D.	143600	8150000	56.8	10570000	73.6	2420000	+29.7
Z.O.	62500	3280000	52.5	2210000	35.4	1070000	-32.6

Woj. warszawskie.

Powiaty	Pow. uł. roln. km ²	Optimum rolnicze		Stan 1946r.		Nadm. (+) i niedob. ( )			
		Ilość	Qest.	Ilość	Qest.	+	-	%	
Ciechanów	1.025	50.100	48.9	53.700	52.4	3.600		+ 7.2	
Działdowo	625	24.000	38.4	27.100	43.4	3.100		+ 12.9	
Garwolin	1.350	70.200	52.0	117.600	87.1	47.400		+ 67.5	
Gostynin	800	38.900	48.6	53.300	66.6	14.400		+ 37.0	
Grodzisk	850	55.300	65.1	71.900	84.6	16.600		+ 30.0	
Grójec	1.375	76.000	55.3	79.900	58.1	3.900		+ 5.1	
Maków	775	37.700	48.6	37.800	48.8	100		+ 0.3	
Mińsk Maz.	900	46.800	52.0	64.300	71.4	17.500		+ 37.4	
Mława	1.250	56.600	45.3	68.400	54.7	11.800		+ 20.8	
Ostrołęka	1.325	47.400	35.8	80.200	60.5	32.800		+ 69.2	
Ostrów Maz.	875	37.100	42.4	63.100	72.1	26.000		+ 70.1	
Płock	1.250	64.900	51.9	77.100	61.7	12.200		+ 18.8	
Płońsk	1.100	60.500	55.0	60.800	55.3	300		+ 0.5	
Przasnysz	925	44.900	48.5	46.300	50.1	1.400		+ 3.1	
Pułtusk	1.100	50.100	45.5	62.100	56.5	12.000		+ 24.0	
Radzymin	700	34.400	49.1	48.400	69.1	14.000		+ 40.7	
Sierpe	1.000	52.000	52.0	55.300	55.3	3.300		+ 6.3	
Sochaczew	800	41.600	52.0	53.000	66.3	11.400		+ 27.4	
Sokołów	925	53.900	58.3	57.800	62.5	3.900		+ 7.2	
Warszawa	950	61.800	65.1	99.300	104.5	37.500		+ 60.7	
Węgrów	900	46.800	52.0	62.600	69.6	15.800		+ 33.8	
		20.800	1051.000	50.5	1340.000	64.4	289.000		+ 27.5

Woj. łódzkie.

Powiaty	Pow.	Optimum roln.	Stan 1946 r.		Nadw. (+) i niedob. ( )		%
	us. roln. km ²	Ilość	Qęst.	Ilość	Qęst.	+ -	
Brzeziny	800	36.500	45.6	64.100	80.1	27.600	+75.6
Końskie	875	48.200	55.1	97.200	111.1	49.000	+101.7
Kutno	800	44.300	55.4	58.500	73.1	14.200	+ 32.1
Łask	975	50.800	52.1	88.600	90.9	36.500	+ 71.9
Łęczyca	1.100	50.100	45.5	77.300	70.3	27.200	+ 54.3
Łowicz	1.000	58.400	58.4	72.400	72.4	12.500	+ 21.4
Łódź	625	39.100	62.6	43.500	69.6	6.200	+ 15.9
Opoczno	1.200	58.600	48.8	102.500	85.4	43.900	+ 74.9
Piotrków	1.400	72.900	52.1	122.500	87.5	49.600	+ 68.0
Radomsko	1.450	94.400	65.1	129.900	89.6	35.500	+ 37.6
Rawa Maz.	975	44.000	45.1	68.100	69.8	25.100	+ 57.0
Sieradz	1.200	62.500	52.1	91.200	76.0	28.700	+ 45.9
Skiernewice	650	31.900	49.1	43.800	67.4	11.900	+ 37.3
Wieluń	1.350	70.300	52.1	135.400	100.3	65.100	+ 92.6
	14.400	762.000	52.9	1.195.000	83.0	433.000	+ 56.8

Woj. Kielcekie.

Pow. Optimum roln. Stan 1946 r. Nadw. (+) i niedob. ( )							
Powiaty	uz.roln. km ²	Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-
Busko	1.250	76.000	60.8	102.900	82.3	26.900	+ 35.4
Częstochowa	1.150	73.700	64.1	133.800	116.3	60.100	+ 31.5
Jędrzejów	950	54.600	57.5	78.700	82.8	24.100	+ 44.1
Kielce	1.100	85.500	77.7	134.300	122.1	48.800	+ 57.1
Łazienice	1.100	52.000	47.3	91.500	83.2	39.500	+ 76.0
Opatów	1.200	81.100	67.6	112.200	93.5	31.100	+ 38.3
Pińczów	950	64.300	67.7	92.800	97.7	28.500	+ 44.3
Radom	1.600	97.200	60.8	132.800	83.0	35.600	+ 36.6
Sandomierz	875	56.100	64.1	82.900	94.7	26.800	+ 47.8
Wierzbnik	1.200	73.000	60.8	114.700	95.6	41.700	+ 57.1
Włoszczowa	825	47.500	57.6	73.400	89.0	25.900	+ 54.5
	12.200	761.000	62.4	1.150.000	94.3	389.000	+ 51.1

Woj. Lubelskie.

Pow. Optimum rolnicze stan 1946 r. Nadw. (+) i niedob. ( )

Powiaty uł.roln. km ²	Ilość	Qest.	Ilość	Qest.	+	-	%
Biała Podl.	1.500	77.400	51.6	79.400	52.9	2.000	+ 2.5
Biłgoraj	900	50.100	55.7	67.400	74.9	17.300	+ 34.3
Chełm	1.500	89.300	59.5	88.000	58.7	1.300	- 1.5
Hrubieszów	1.550	126.000	31.3	93.700	60.5	32.300	- 25.6
Krasnostaw	1.100	78.600	71.5	100.700	91.5	22.100	+ 28.1
Kraśnik	1.200	76.200	63.5	106.600	88.3	30.400	+ 39.9
Lubartów	1.000	55.600	55.6	76.700	76.7	21.100	+ 37.9
Lublin	1.550	123.100	79.4	133.900	86.4	10.300	+ 8.3
Luków	1.300	72.300	55.6	92.200	70.9	19.900	+ 27.5
Puławy	1.150	73.000	63.5	107.300	93.7	34.300	+ 47.7
Radzyń	1.150	59.400	51.7	64.500	56.1	5.100	+ 8.6
Siedlce	1.500	77.600	51.7	39.100	59.4	11.500	+ 14.3
Tomaszów	1.350	86.100	63.8	93.100	69.0	7.000	+ 8.1
Włodawa	1.650	73.800	47.3	58.500	35.5	20.300	+ 25.3
Zamość	1.000	67.500	67.5	93.400	93.4	23.000	+ 33.4
	19.400	1.191.000	61.4	1.345.000	69.3	154.000	+ 12.9

Woj. Białostockie.

Powiaty	Pow. Optimum roln. Stan 1946 r.		Nadw. (+)		1 niedob. (-)		%
	uz. roln. km ²	Ilość qst.	Ilość qst.	+	-		
Augustów	925	39.500	41.6	28.900	31.2	9.600	- 24.3
Białystok	1.850	99.300	53.7	102.400	55.4	3.100	+ 3.1
Bielsk	2.900	169.700	58.2	158.400	54.6	10.300	- 6.1
Grajewo	975	40.500	41.5	39.900	39.9	1.600	- 4.0
Łomża	1.950	105.600	54.2	98.400	50.3	7.200	- 6.3
Sokółka	1.675	83.000	49.6	72.900	43.5	10.100	- 12.1
Suwałki	1.375	68.500	49.8	54.500	39.6	14.000	- 20.4
Wysokie Maz.	1.050	55.900	53.2	60.600	57.7	4.700	+ 8.4
Z.D.	12.700	660.000	52.0	615.000	48.4	45.000	- 6.3
Elk	750	36.200	43.3	13.700	18.3	22.500	- 62.2
Goldap	200	8.300	41.5	1.700	8.5	6.600	- 79.5
Olecko	650	25.500	39.2	9.600	14.8	15.900	- 62.4
Z.O.	1.600	70.000	43.3	25.000	15.6	45.000	- 64.3
	14.300	730.000	51.0	640.000	44.3	90.000	- 12.3

Woj. Olsztyńskie.

Powiaty	Pow. uł.roln.	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Różn. (+) i niedob. (-)	
	km.	Ilość	Qest.	Ilość	Qest.	+	-
Bartoszyce	400	21.700	54.2	5.100	12.7	16.600	- 76.5
Braniewo	800	42.600	53.2	6.100	7.6	36.500	- 85.7
Gierdawy	175	9.300	53.1	1.200	6.9	8.100	- 87.1
Głzycko	625	28.200	45.1	9.700	15.5	18.500	- 65.6
Ława	300	16.200	54.0	2.900	9.7	13.300	- 82.1
Kętrzyn	700	45.200	64.6	9.800	14.0	35.400	- 78.3
Lidzbark	850	45.200	53.2	14.500	17.1	30.700	- 67.9
Morąg	850	45.500	53.5	15.400	18.1	30.100	- 66.2
Mragowo	675	29.500	43.7	24.800	36.7	4.700	- 15.9
Nibork	650	24.800	38.2	10.800	16.6	14.000	- 36.5
Olsztyn	300	44.400	55.5	23.600	29.5	20.800	- 46.8
Ostróda	950	45.800	48.2	19.200	20.2	26.600	- 58.1
Pasłak	650	35.800	55.1	8.200	12.6	27.600	- 77.1
Pisz	725	27.800	38.3	10.600	14.6	17.200	- 61.9
Reszel	625	32.300	51.7	14.500	23.2	17.800	- 55.1
Susz	675	38.100	56.4	6.900	10.2	31.200	- 81.9
Szczytno	950	46.200	48.6	23.200	24.4	23.000	- 49.8
Węgorzewo	600	28.400	47.3	3.500	5.8	24.900	- 87.7
	12.000	607.000	50.6	210.000	17.5	397.000	- 65.4

Woj. Gdańskie.

Powiaty	Pow. Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw. (+) i niedobor. (-)		
	uz. roln. km	Ilość	Śred.	Ilość	Śred.	+	-
Kartuzy	900	43.900	48.8	51.500	57.2	7.600	+ 17.3
Kościerzyna	700	34.100	48.7	31.300	44.7	2.800	- 9.2
Starogard	600	32.300	53.8	36.200	60.3	3.900	+ 12.1
Tezew	550	32.200	58.5	28.600	52.0	3.600	- 11.2
Wajcherowo	750	47.500	63.3	57.400	76.5	9.900	+ 20.8
Z.D.	3.500	190.000	54.3	205.000	58.6	15.000	+ 7.9
Elbląg	325	16.300	50.2	5.100	15.7	11.200	- 63.7
Gdańsk	1.425	106.700	74.9	41.900	29.4	64.800	- 60.7
Kwidzyna	400	23.400	58.5	11.800	29.5	11.600	- 49.6
Lębork	725	28.000	38.6	26.700	36.8	1.300	- 4.6
Malbork	125	9.400	75.2	4.100	32.9	5.300	- 56.4
Sztum	500	29.200	58.4	10.400	20.8	18.800	- 64.4
Z.O.	3.500	213.000	60.3	100.000	28.6	113.000	- 53.1
	7.000	403.000	57.6	305.000	43.6	98.000	- 24.3

Woj. Bydgoskie.

Powiaty	Pow. Optimum roln.	Stan 1946 r.		Nadw.(+) i niedob. (-)		%	
	uż.rgln. km.	Ilość	Gest.	Ilość	Gest.		
Aleksandrów	1.125	60.700	54.0	78.200	69.5	17.500	+ 28.8
Brodnica	625	31.500	50.4	34.800	55.7	3.300	+ 10.5
Bydgoszcz	750	42.400	56.5	35.000	46.7	7.400	- 17.5
Chełmno	575	34.700	60.3	30.600	53.2	4.100	- 11.8
Chojnice	850	37.900	44.6	40.500	47.6	2.600	+ 6.9
Grudziądz	625	37.200	59.5	26.600	42.6	10.600	- 28.5
Inowrocław	775	51.300	66.2	46.200	59.6	5.100	- 9.9
Lipno	1.125	56.700	50.4	70.200	62.4	13.500	+ 23.8
Nowe Miasto	675	34.100	50.5	33.900	50.2	200	- 0.6
Rypin	950	44.800	47.2	60.500	63.7	15.700	+ 35.0
Sępólno	450	22.800	50.7	17.900	39.8	4.900	- 21.5
Szubin	675	27.800	41.2	27.400	40.6	400	- 1.4
Swiecie	925	46.700	50.5	54.400	58.8	7.700	+ 16.5
Toruń	600	36.000	60.0	32.400	54.0	3.600	- 10.0
Tuchola	500	25.200	50.4	27.300	54.6	2.100	+ 8.3
Włocławek	550	29.700	54.0	26.400	48.0	3.300	- 11.1
Wyrzysk	975	45.800	47.0	34.600	35.5	11.200	- 24.5
<hr/>							
	13.700	719.000	52.5	735.000	53.6	16.000	+ 2.2

Woj. Szczecińskie.

Powiaty	Pow. uż. roln. km. ²	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Ważw. (+) i niedob. (-)		
		Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-	%
Białogród	1.100	51.500	46.8	44.500	40.5		7.000	- 13.6
Bytów	300	15.100	50.3	12.700	42.3		2.400	- 15.9
Chojnice a/o.	800	40.100	50.1	9.000	11.2		31.100	- 77.6
Choszczno	675	34.100	50.5	10.200	15.1		23.900	- 70.1
Ożtuchów	950	47.900	50.4	18.800	19.8		29.100	- 60.9
Drawsko	600	25.800	43.0	14.300	23.8		11.500	- 44.6
Goleniów	625	39.100	62.6	8.200	13.1		30.900	- 79.0
Kamień	700	33.000	47.1	7.900	11.3		25.100	- 76.1
Kołobrzeg	700	40.100	57.3	27.700	39.6		12.400	- 30.9
Koszalin	725	39.600	54.6	32.000	44.1		7.600	- 19.2
Jawiszka	850	48.700	57.3	15.100	17.8		33.600	- 69.0
Miastko	575	26.500	46.1	21.300	37.0		5.200	- 19.6
Myślibórz	750	40.000	53.3	15.000	20.0		25.000	- 62.5
Nowogród	800	55.300	69.1	11.800	14.7		43.500	- 79.7
Pyrzyce	850	63.000	74.1	11.200	13.2		51.800	- 82.2
Stargard	1.000	50.600	50.6	47.500	47.5		3.100	- 6.1
Stużek	1.350	68.100	50.4	75.200	55.7	7.100		+ 10.4
Starogród	900	49.300	54.8	9.700	10.8		39.600	- 80.3
Szczecinek	1.250	62.900	50.3	35.700	28.6		27.200	- 43.2
Uznam-Wolyn	200	9.700	48.5	9.500	47.5		200	- 2.1
Wałcz	1.050	52.900	50.4	19.200	18.3		33.700	- 63.7
Wkryujście	200	13.300	66.5	8.200	41.0		5.100	- 38.3
Zagórze	600	34.300	57.2	17.900	29.8		16.400	- 47.8
Złotów	650	35.100	54.0	17.400	26.8		17.700	- 50.4
	18.200	976.000	53.6	500.000	27.5		476.000	- 48.8

Woj. Poznańskie.

Powiaty	Pow. us. roln. km ²	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw. (+) i niedob. (-)	
		Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-
Chodzież	550	29.000	52.7	21.600	39.3		7.400 - 25.5
Czerwików	375	15.500	41.3	25.600	68.3	10.100	+ 65.2
Gniezno	875	52.300	59.8	38.700	44.2		13.600 - 26.0
Gostyń	525	29.700	56.6	34.300	65.3	4.600	+ 15.5
Jarocin	975	58.600	60.1	54.900	56.3		3.700 - 6.3
Kalisz	1.100	69.900	63.5	92.600	84.2	22.700	+ 32.5
Kępno	925	48.700	52.6	57.800	62.5	9.100	+ 18.7
Koło	1.000	49.400	49.4	65.300	65.3	15.900	+ 32.2
Koźmin	1.750	92.500	52.9	115.900	66.2	23.400	+ 25.3
Koźnian	975	51.600	52.9	45.800	47.0		5.800 - 11.2
Krotoszyn	700	41.800	59.7	36.400	52.0		5.400 - 12.9
Leszno	525	27.500	52.4	27.200	51.8		300 - 1.1
Międzybóże	425	19.800	46.6	15.600	36.7		4.200 - 21.2
Mogilno	1.100	62.200	56.5	36.600	33.3		25.600 - 41.2
Nowy Tomyśl	875	43.100	49.3	44.200	50.5	1.100	+ 2.6
Oborniki	725	58.100	52.6	27.200	37.5		10.900 - 28.6
Ostrów Wlkp.	700	42.400	60.6	55.800	79.7	13.400	+ 31.6
Poznań	950	64.200	67.6	52.900	55.7		11.300 - 17.6
Rawicz	400	18.400	46.0	22.900	57.2	4.500	+ 24.5
Szamotuły	675	36.000	53.3	36.400	53.9	400	+ 1.1
Srem	650	32.500	50.0	29.600	45.5		2.900 - 8.9
Sroda Wlkp.	675	38.100	56.4	27.900	41.3		10.200 - 26.8
Turek	975	55.100	56.5	85.900	88.1	30.800	+ 55.9
do przeniesienia	18.425	1.016.400		1.051.000			

Woj. poznańskie (c.d.).

Powiaty uż. roln.	Pow.	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw.(+) i niedob.(-)	
	km ²	Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-
z przeniesienia	18.425	1.016.400		1.051.000			
Wągrowiec	825	38.100	46.2	32.100	38.9		6.000 -15.7
Wolsztyn	525	24.000	45.7	29.700	56.6	5.700	+23.7
Września	525	29.700	56.6	26.200	49.9		3.500 -11.8
Znin	600	31.800	53.0	25.900	43.2		5.900 -18.6
Z.D.	20.900	1.140.000	54.5	1.165.000	55.7	25.000	+ 2.2
Babimost	175	7.600	43.4	5.600	32.0		2.000 -26.3
Cylichowa	650	26.700	41.1	14.700	22.6		12.000 -44.9
Gorzów	625	26.600	42.6	20.600	33.0		6.000 -22.6
Gubin	250	10.400	41.6	2.700	10.8		7.700 -74.0
Krosno Lub.	450	15.800	35.1	7.300	16.2		8.500 -53.8
Międzyrzec	375	15.500	41.3	10.300	27.5		5.200 -33.5
Rypin Lub.	650	25.500	39.2	5.700	8.8		19.800 -77.6
Skwierzyna	300	11.400	38.0	5.300	17.7		6.100 -53.5
Strzelce Lub.	525	22.300	42.5	18.400	35.0		3.900 -17.5
Sulęcín	550	20.800	37.8	9.500	17.3		11.300 -54.3
Wzocianka	400	16.100	40.3	15.800	39.5		300 - 1.9
Wschowa	200	6.300	31.5	6.000	30.0		300 - 4.8
Zielona Góra	450	15.000	33.3	18.100	40.2	3.100	+20.7
Z.O.	5.600	220.000	39.3	140.000	25.0		80.000 -36.4
	26.500	1.360.000	51.3	1.305.000	49.2		55.000 - 4.0

Woj. Wrocławskie.

Powiaty	Pow. uł. roln. km ²	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw.(+) i niedob.(-)		%
		Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-	
Bolesławiec	450	20.800	46.2	18.900	42.0		1.900	- 9.1
Brzeg	425	24.800	58.4	26.500	62.4	1.700		+ 6.9
Bystrzyca	400	23.400	58.5	47.300	118.2	23.900		+102.1
Dzierżoniów	400	28.800	72.0	38.200	95.5	9.400		+ 32.3
Głogów	825	35.200	42.7	21.100	25.6		14.100	- 40.1
Góra	550	23.400	42.5	13.200	24.0		10.200	- 43.6
Jawor	450	23.400	52.0	32.300	71.8	8.900		+ 38.0
Jelenia Góra	300	19.300	64.3	29.000	96.7	9.700		+ 50.3
Kamienią Góra	250	12.900	51.6	25.700	102.8	12.800		+ 99.2
Kłodzko	500	29.100	58.2	55.600	111.2	26.500		+ 91.1
Kozuchów	400	14.300	35.8	15.500	38.8	1.200		+ 8.4
Lęgnica	525	44.700	85.1	19.500	37.1		25.200	- 56.4
Lubań	375	21.600	57.6	44.400	118.4	22.800		+105.6
Lubiń	400	15.700	39.3	11.800	29.5		3.900	- 24.8
Lwówek	475	27.600	58.1	32.400	68.2	4.800		+ 17.4
Milicz	550	19.500	35.5	17.600	32.0		1.900	- 9.7
Mysłów	375	19.500	52.0	14.500	38.7		5.000	- 25.6
Olawa	425	27.500	64.7	28.200	66.4	700		+ 2.5
Oleśnica	650	31.700	48.8	28.600	44.0		3.100	- 9.8
Strzalin	500	36.200	72.4	39.200	78.4	3.000		+ 8.3
Syców	250	8.800	35.2	12.000	48.0	3.200		+ 36.4
Szprotawa	325	13.000	40.0	9.100	28.0		3.900	- 30.0
Sroda Śl.	625	43.400	69.4	34.600	55.4		8.800	- 20.2
do przeniesienia	10.425	564.600		615.200				

Woj. Wrocławskie (c.d.)

Powiaty	Pow. uł. roln. km	Optimum roln.		Stan 1946 r. Nadw. (+) i niedob. (-)			%
		Ilość	Gest.	Ilość	Gest.	+ -	
z przeniesienia	10.425	564.600		615.200			
Swidnica	525	35.700	68.0	42.000	30.0	6.300	+ 17.6
Trzebnica	575	29.600	51.5	15.900	27.7	13.700	- 46.3
Wałbrzych	225	13.500	60.0	23.700	105.3	10.200	+ 75.6
Wołów	700	34.400	49.1	24.500	35.0	9.900	- 28.8
Wrocław	725	68.600	94.6	56.900	70.2	17.700	- 25.3
Ząbkowice	600	49.000	81.7	66.400	100.7	11.400	+ 23.3
Zgorzelec	300	14.800	49.3	15.400	51.3	600	+ 4.1
Złotoryja	650	38.100	58.6	33.000	50.8	5.100	- 13.4
Zarów	450	17.200	35.2	16.500	36.7	700	- 4.1
Zegon	325	13.500	41.5	7.500	23.1	6.000	- 44.4
	15.500	879.000	56.7	905.000	58.4	26.000	+ 3.0

Woj. Katowickie.

Powiaty	Pow. uż. roln. km.	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw. (+) i niedob. (-)	
		Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-
Będzin	275	18.800	68.4	37.400	136.0	18.600	+98.9
Bielsko	225	27.200	120.9	36.500	162.2	9.300	+ 34.2
Cieszyn	375	29.600	78.9	52.600	140.3	23.000	+ 77.7
Katowice	125	12.800	102.4	26.900	215.2	14.100	+110.2
Lubliniec	300	17.600	58.7	28.600	95.3	11.000	+ 62.5
Pszczyna	600	40.800	68.0	68.700	111.2	25.900	+ 63.5
Rybnik	575	36.800	64.0	70.400	122.4	33.600	+ 91.3
Tarn. Góry	125	8.000	64.0	18.100	144.8	10.100	+126.2
Zawiercie	600	38.400	64.0	67.800	113.0	29.400	+ 76.6
Z.D.	3.200	238.000	71.9	405.000	128.6	175.000	+ 76.1
Bytom	75	4.300	57.3	6.400	85.3	2.100	+ 48.8
Dobrodzień	150	5.100	34.0	8.400	56.0	3.300	+ 64.7
Gliwice	300	24.400	48.8	26.400	52.8	2.000	+ 8.2
Głabocze	600	42.300	70.5	38.000	63.3	4.300	- 19.2
Grodzów	425	26.100	61.4	25.900	69.9	200	- 0.3
Kluczborek	425	17.900	42.1	18.200	42.8	300	+ 1.7
Łe	425	21.200	49.9	23.800	56.0	2.600	+ 12.3
Siemodlin	375	18.400	49.1	24.500	65.3	6.100	+ 33.2
Nysa	575	32.500	56.5	30.400	52.9	~~2.100~~ 2.100	- 6.5
Oleśno	450	14.600	32.4	18.700	41.6	4.100	+ 28.1
do przeniesienia	4.000	206.800		220.700			

Woj. Katowickie (o.d.)

Powiaty	Pow. uż.roln. km ²	Optimum roln. Stan 1946 r.		Nadw.(+) i niedob. (-)		+	-	%
		Ilość	Śqst.	Ilość	Śqst.			
z przeniesienia		4.000	206.800		226.700			
Opole	700	34.300	49.0	35.100	50.1	800		+ 2.3
Prądnik	625	39.300	62.4	40.000	64.0	1.000		+ 2.6
Racibórz	300	14.300	47.7	12.100	40.3		2.200	- 15.4
Strzelce Śl.	475	20.600	43.4	22.100	46.5	1.500		+ 7.3
Z.O.		6.100	315.000	51.6	350.000	54.1	15.000	+ 4.3
		9.300	545.000	58.6	735.000	79.0	190.000	+ 34.9

Woj. Krakowskie.

Powiaty	Pow. uz.roln. km.	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw. (+) i niedob. (-)	
		Ilość	Śred.	Ilość	Śred.	+	-
Biała Młp.	400	29.400	73.5	69.600	174.0	40.200	+ 136.7
Bochnia	575	31.400	54.6	79.800	138.8	48.400	+ 154.1
Brzesko	650	48.000	73.8	99.200	137.2	41.200	+ 35.8
Chrzanów	400	23.600	59.0	52.400	131.0	30.600	+ 129.7
Dąbrowa	525	26.900	51.2	51.100	97.3	24.200	+ 90.0
Kraków	700	59.700	85.3	103.500	147.9	40.800	+ 68.3
Limanowa	600	32.600	54.3	76.600	127.7	44.000	+ 135.0
Miechów	1.150	92.100	80.1	120.200	104.5	28.100	+ 30.5
Myslenice	650	43.500	66.9	80.100	123.2	36.600	+ 84.1
Nowy Sącz	1.000	44.700	44.7	102.000	102.0	58.500	+ 130.9
Nowy Targ	1.200	61.200	51.0	93.400	77.8	32.200	+ 52.8
Olkusz	850	54.400	64.0	109.900	129.3	55.500	+ 102.0
Tarnów	625	46.100	73.8	85.900	137.4	39.800	+ 86.3
Wadowice	725	51.200	70.6	105.500	145.5	54.300	+ 106.1
Zywiec	650	35.200	54.2	90.800	139.7	55.600	+ 158.0
	10.700	680.000	63.6	1.310.000	122.4	630.000	+ 92.6

Woj. Rzeszowskie.

Powiaty	Pow. uł. roln. km ²	Optimum roln.		Stan 1946 r.		Nadw. (+) i niedob. (-)	
		Ilość	Gęst.	Ilość	Gęst.	+	-
Brzozów	475	25.900	54.5	61.500	129.5	35.600	+ 137.6
Dębica	850	60.700	71.4	80.900	95.2	20.200	+ 33.3
Gorlice	825	36.900	44.7	73.000	88.5	36.100	+ 97.8
Jerosław	950	77.800	81.9	92.700	97.6	14.900	+ 19.2
Jasło	725	34.800	48.0	87.300	120.4	52.500	+ 150.9
Kolbuszowa	575	35.500	61.7	52.000	90.4	16.500	+ 46.5
Krosno Młp.	700	36.200	51.7	74.000	105.7	37.800	+ 104.4
Lesko	900	39.900	44.3	31.700	35.2		8.200 - 20.6
Lubaczów	700	60.100	85.9	39.400	56.3		20.700 - 34.4
Ładów	625	47.100	75.4	73.100	117.0	26.000	+ 55.2
Mielec	650	44.400	68.3	56.500	86.9	12.100	+ 27.2
Nisko	500	27.300	54.6	42.500	85.0	15.200	+ 55.7
Przemyśl	875	63.900	73.0	45.900	52.5		18.000 - 28.2
Przeworsk	350	28.000	80.0	47.200	134.9	19.200	+ 68.6
Rzeszów	975	73.100	75.0	130.300	133.6	57.200	+ 78.2
Sokółka	850	41.000	48.2	63.300	74.5	22.300	+ 54.4
Tarnobrzeg	575	33.400	58.1	53.700	93.4	20.300	+ 60.8
	12.100	766.000	63.3	1.105.000	91.3	339.000	+ 44.3

